

על ימי „נחשון“

ד. בוגורין

המאמץ העליון

(מתוך דברים בכינוס)

— בתקופה הראשונה, מדצמבר ועד סוף מרס — הצטמצמו בהתגוננות, ורק כשהתקיפו אותנו, ובמקום שהתקיפו אותנו — הגינונו על עצמנו ועשינו מאמצים מכוונים, גם צבאיים וגם פוליטיים, לצמצם את סכסוך הדמים, במידה שהדבר היה תלוי בנו, עד כמה שאפשר בשטח, בזמן ובסוגים מסוימים של האוכלוסין הערבים, ועשינו זאת מפני שהיה דרוש לנו זמן — להתכונן: לגייס אנשים, לציידם ולאמנם. ידענו מההתחלה, ועוד זמן רב לפני פרוץ המאורעות, שאנו עתידים לעמוד בפני התנגשות צבאית עם מדינות ערב, והיה ברור שידרש מאתנו מאמץ עליון למען נעמוד במערכה זו. אולם אין עם עושה מאמץ עליון עד שהוא מרגיש בסכנה, עד שהסכנה נעשית ממשית ובוולטת. וגם הישוב וגם התנועה הציונית לא עמדו זמן רב על הסכנה, למרות האזהרות המרובות שנשמעו פה ושם. ביישבת ההנהלה שנתקיימה בקיץ 1946 בפריס, בוועדה הפוליטית של הקונגרס הציוני ה"ב, בועד הפועל הציוני בציריך בקיץ 1947, באספת הנבחרים שנתכנסה אחריו ובהזדמנויות אחרות, התריתי על הסכנה שצבאות מדינות ערב יתקיפו את הישוב וינסו לעקור אותו מן השורש. אולם עד שפרצו המאורעות בתחילת דצמבר 1947 לא היה כמעט שומע — ואי אפשר היה להשיג האמצעים המרובים הדרושים לגיוס כוחות במידה מתאימה, לצידום ולאימונם. ובראשית המערכה הוטל עלינו להרויח זמן — למען התכונן ליום שבו נהיה מצוידים כראוי ונוכל לקחת היוזמה לידינו, ולפי שעה הסתפקנו בהתגוננות בלבד.

כמעט מהרגע הראשון העמדה ירושלים במרכז המערכה, ודבר זה הולך ונמשך עד היום הזה. בעקיפין ולמישרין היתה ירושלים המטרה הראשית לצבאות הפולשים. ההתנפלות הרצינית הראשונה נעשתה בתחילת דצמבר על המרכז המסחרי היהודי בירושלים, וכשלא יכלו לנו בתוך העיר, ניטשה מערכה ממושכת עד דרכי התחבורה היהודים לירושלים. נעשו נסיונות, שלא נפקסו עד היום הזה, לנתק את ירושלים העברית מעל שאר מרכזי הישוב היהודי. לערבים היה חשבון נכון: הכנעת ירושלים היהודית, כיבושה או החרבתה יתנו מכה אנושה, ואולי מכת-מוות, לישוב היהודי וישרבו את רצון היהודים ויכולתם לעמוד בפני התוקפנות הערבית. ובכל הדרך מתל-אביב לירושלים — החל מאבר-כביר וסלמה ועד קסטל וליפתא — ארב המות לכל נוסע ונהג יהודי. ממשלת המנדט לא עמדה בהתחייבויותיה לשמור על חופש התנועה בדרכים, ולמרות הבטחות מפורשות שניתנו לא פעם לנציגי הסוכנות היהודית והועד הלאומי, שהצבא ישמור על דרך ירושלים-תל-אביב, והבטחות מפורשות אלה ניתנו לגולדה ולי, לא פעם ע"י הנציב העליון — השתלט הטירוור הערבי על כביש ירושלים-תל-אביב, גם בעמק, גם בשפלה וגם בהר. במקום מכוניות בודדות, החלו לנסוע רק שיירות שלמות, ובמקום האבטובוסים הרגילים — החלו להשתמש במכוניות משוריינות. אולם אמצעי זהירות אלו לא עמדו בפני הכנופיות שהלכו ורבו — הדרך לירושלים נעשתה יותר ויותר מסוכנת. בסוף מרס נותק הקשר בין ירושלים ובין תל-אביב, ואם כי הצידוד שצפינו לו טרם הגיע, — והצבא והשלטון הבריטי עדין היו בארץ — נאלצנו לעבור מהתגוננות להתקפה בטרם הזמן.

בלילה האחרון של מרס 1948, הודיע לי המטה שהוכנו וצויידו ארבע-מאות איש לפרוץ דרך לירושלים. זה היה הכוח הגדול ביותר שגויס עד אז לפעולה מסוימת אחת. ובתנאים של

* ראה הערת המערכת בעמ' 18.